

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

Rozsah sociálního vyloučení v Olomouckém kraji v roce 2021

Petr Lang

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Tento materiál vznikl za finanční podpory Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Zaměstnanost v rámci projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“, registrační číslo projektu: CZ.03.2.63/0.0/0.0/15_030/0000605

Agentura pro sociální začleňování je jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj České republiky. Agentura funguje od roku 2008 a je nástrojem na podporu obcím, které řeší problematiku sociálního vyloučení:

- **pomáhá** obcím a městům při mapování a detailním poznávání problémů sociálně vyloučených lokalit a jejich obyvatel, při přípravě a nastavování dlouhodobějších procesů pro jejich řešení a při získávání financí na tyto postupy,
- **propojuje** přitom místní subjekty (města a obce a jejich úřady, ale také neziskové organizace, školy a školská zařízení, Úřad práce, zaměstnavatele, policii a veřejnost), aby při sociálním začleňování spolupracovaly,
- **spolupracuje** s ministerstvy, přenáší informace z komunální úrovně směrem ke státní správě, podílí se na formování státní politiky sociálního začleňování a její koordinaci.

Kontaktní údaje:

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Odbor pro sociální začleňování (Agentura)

Staroměstské náměstí 6, 110 15 Praha 1

www.mmr.cz

www.socialni-zaclenovani.cz

Zpracovatelé:

Petr Lang, oddělení výzkumů a evaluací (petr.lang@mmr.cz)

Obsah

Seznam map	3
Seznam tabulek	3
Seznam zkratk	4
1 Úvod	5
2 Dimenze sociálního vyloučení a jeho indikátory	5
3 Měření sociálního vyloučení – indikátory a index	6
4 Souhrnné výsledky	8
4.1 Celkový rozsah sociálního vyloučení v Olomouckém kraji	8
4.2 Vývoj sociálního vyloučení v Olomouckém kraji	11
5 Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení v Olomouckém kraji	13
5.1 Osoby v exekuci	13
5.2 Příspěvky na bydlení	15
5.3 Příspěvky na živobytí	17
5.4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci déle než 6 měsíců	19
5.5 Předčasné odchody ze vzdělávání	21
6 Shrnutí a závěr	23
7 Přílohy	25
8 Bibliografie	30

Seznam map

Mapa 1 – Index sociálního vyloučení – obce ČR v r. 2021	9
Mapa 2 – Index sociálního vyloučení – obce OLK v r. 2021	9
Mapa 3 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích OLK od r. 2016 do r. 2021	11
Mapa 4 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2016 do r. 2021	12
Mapa 5 – Obce OLK v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021	13
Mapa 6 – Obce OLK v dimenzi „PnB“ v r. 2021	15
Mapa 7 – Obce OLK v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021	17
Mapa 8 – Obce OLK v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021	19
Mapa 9 – Obce OLK v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021	21
Mapa 10 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2019 do r. 2021	24
Mapa 11 – Podíl osob v exekuci v obcích (k 31. 12. 2021)	25
Mapa 12 – Podíl a počet osob v exekuci v SO ORP (k 31. 12. 2021)	25
Mapa 13 – Podíl příjemců PnB v obcích (průměrný měsíc r. 2021)	26
Mapa 14 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	26
Mapa 15 – Podíl příjemců PnŽ v obcích (průměrný měsíc r. 2021)	27
Mapa 16 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	27
Mapa 17 – Podíl UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v obcích (prosinec 2021)	28
Mapa 18 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021) ...	28
Mapa 19 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)	29

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Prahové hodnoty pro jednotlivé indikátory a jejich tři perspektivy	7
Tabulka 2 – Index sociálního vyloučení v r. 2021	8
Tabulka 3 – Index sociálního vyloučení – počty obcí v krajích v r. 2021	10
Tabulka 4 – Index sociálního vyloučení – počty obcí OLK v r. 2021	10
Tabulka 5 – Počty obcí v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021	13
Tabulka 6 – Podíl a počet osob v exekuci ve SO ORP (k 31. 12. 2021)	14
Tabulka 7 – Počty obcí v dimenzi „PnB“ v r. 2021	15
Tabulka 8 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	16
Tabulka 9 – Počty obcí v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021	17
Tabulka 10 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)	18
Tabulka 11 – Počty obcí v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021	19
Tabulka 12 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021) ..	20
Tabulka 13 – Počty obcí v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021	21
Tabulka 14 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)	22

Seznam zkratek

ČR: Česká republika

JHC: Jihočeský kraj

JHM: Jihomoravský kraj

KHK: Královéhradecký kraj

KVK: Karlovarský kraj

LBK: Liberecký kraj

MSK: Moravskoslezský kraj

N: počet (*count*)

OLK: Olomoucký kraj

ORP: obec (obce) s rozšířenou působností

PAK: Pardubický kraj

PHA: Hlavní město Praha

PLK: Plzeňský kraj

PnB: příspěvky na bydlení

PnŽ: příspěvky na živobytí

SO ORP: správní obvod(-y) obce (obcí) s rozšířenou působností

SVL: sociálně vyloučená(-é) lokalita(-y)

STC: Středočeský kraj

ULK: Ústecký kraj

UoZ: uchazeči o zaměstnání

UoZ 6+: uchazeči o zaměstnání evidovaní déle než 6 měsíců

VYS: Kraj Vysočina

ZLK: Zlínský kraj

ZŠ: základní škola(-y)

% podíl: procentuální podíl

1 Úvod

Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020 označila sociální vyloučení jako jeden z „klíčových sociálních problémů naší společnosti“ (Úřad vlády ČR, 2016, s. 5). Agentura pro sociální začleňování proto v roce 2020 připravila *Metodiku pro posouzení rozsahu sociálního vyloučení v území* (Lang & Matoušek, 2020), jejímž cílem bylo umožnění popisu a srovnání obcí a vybraných územních celků pomocí souboru indikátorů zachycující různé dimenze sociálního vyloučení. Oproti dřívějšímu mapování sociálně vyloučených lokalit umožňuje administrativní charakter využívaných dat každoroční aktualizaci výstupů ve formě aktuálních informací o stavu sociálního vyloučení v ČR a také srovnání jeho vývoje v čase. Podrobný popis a následná analýza rozsahu a vývoje sociálního vyloučení je nezbytnou součástí informed-based a evidence-based přístupů, jejichž důležitost při tvorbě legislativy a veřejných strategií – stejně jako ve vyhodnocování dopadu veřejných politik – vyzdvihuje *Strategie sociálního začleňování 2021–2030* (MPSV, 2020, s. 8).

Předkládaná zpráva je praktickou aplikací *Metodiky pro posouzení rozsahu sociálního vyloučení v území* se **zacílením na Olomoucký kraj**. Přináší deskriptivní i analytické informace o rozsahu sociálního vyloučení na úrovni obcí a SO ORP. Zpráva vychází především z posledních aktuálních dat, jimiž jsou data za **rok 2021**, a volně navazuje na předcházející krajskou zprávu popisující sociální vyloučení v roce 2018 (MMR, 2020). Zpráva za Olomoucký kraj vychází společně s dalšími zprávami k situaci v ostatních krajích (vyjma Prahy) a dále zprávou popisující sociální vyloučení v roce 2021 v celorepublikovém měřítku a rovněž zprávou důkladně rozebírající vývoj sociálního vyloučení od roku 2016 do roku 2021 (MMR, 2022).

Všechny uvedené zprávy jsou výstupy projektu „Systémové zajištění sociálního začleňování“ (CZ.03.2.63/0.0/15-030/0000605) realizovaného Odborem pro sociální začleňování Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

2 Dimenze sociálního vyloučení a jeho indikátory

Sociální vyloučení se jako stav projevuje vytěsněním jednotlivců či celých skupin na okraj společnosti, kdy je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou jinak ostatním členům společnosti dostupné. (Růžička & Toušek, 2014, s. 121) Stav, resp. rozsah sociálního vyloučení je sledován prostřednictvím indikátorů pokrývajících **dimenze chudoby, vyloučení z bydlení, vyloučení z oficiálního trhu práce, vyloučení ze vzdělávání a dimenzi zadluženosti**. (Lang & Matoušek, 2020) Sada zvolených indikátorů, která je pevně zakotvena i v národní soustavě indikátorů pro vyhodnocování pokroku v oblasti potlačování chudoby a sociálního vyloučení (srov. Sirovátka et al., 2013), je validní a robustní, tzn., že kombinace indikátorů je vzájemně konzistentní a pokrývá zásadní aspekty konceptu sociálního vyloučení. Seznam indikátorů (včetně uvedení zdroje dat a jejich popisu) je následující:

1) Příjemci příspěvku na živobytí (zdroj dat: MPSV)

- Příjemcem příspěvku na živobytí (PnŽ) se může stát domácnost, již zůstává na život méně než částka živobytí (součet životního minima členů domácnosti), která vyčerpala jiné možnosti pro zvýšení příjmů a prokazuje snahu o zvýšení příjmu vlastní prací. (Trlifajová et al., 2018, s. 2)

2) Příjemci příspěvku na bydlení (zdroj dat: MPSV)

- Příjemcem příspěvku na bydlení (PnB) se může stát domácnost, která vydává víc než 30 % (v Praze 35 %) příjmu na pokrytí nákladů na bydlení.
- 3) Osoby v exekuci** (zdroj dat: Exekutorská komora ČR)
- Osoba, proti níž je vedeno jedno či více exekučních řízení.
- 4) Dlouhodobě nezaměstnané osoby** (zdroj dat: Úřad práce ČR)
- Osoba potenciálně ekonomicky aktivní je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání (UoZ) Úřadu práce déle než 6 měsíců.
- 5) Předčasné odchody ze systému základního vzdělávání – běžné třídy** (zdroj dat: MŠMT)
- Osoba (žák) ukončuje povinnou školní docházku v systému základního vzdělávání v 7. nebo 8. ročníku, a to v důsledku jednoho nebo dvou propadnutí. Indikátor se vztahuje pouze k běžným třídám, tzn., že nejsou zahrnuty osoby (žáci) předčasně ukončující povinnou školní docházku ve speciálních třídách. Speciální třídy byly z indikátoru předčasných odchodů vyřazeny, protože zařazení žáků do těchto tříd je podmíněno celou řadou důvodů, které nezbytně nesouvisí se sociálním znevýhodněním. Především jde o důvody spojené se zdravotními handicapy žáků.

3 Měření sociálního vyloučení – indikátory a index

Jednotlivé indikátory jsou vyhodnocovány zvlášť, přičemž základní úroveň (jednotku) analýzy představují obce. V souladu s *Metodikou identifikace lokality rezidenční segregace* (Sýkora et al., 2015, s. 11) je každý z indikátorů nahlížen ze tří odlišných, avšak doplňujících se úhlů pohledu územní koncentrace: (1) **absolutní počet**, (2) **relativní podíl** a (3) **lokalizační kvocient**. Perspektiva absolutních počtů vyjadřuje velikost potenciální cílové skupiny pro místní politiky sociálního začleňování; perspektiva relativního podílu potenciální cílové skupiny na celkovém počtu obyvatel obce vyjadřuje míru strukturálního ovlivnění celkové situace a možnosti rozvoje obce; a lokalizační kvocient zohledňuje odlišnost relativního podílu obce od průměrné situace v kraji, v němž se obec nachází, čímž je nepřímo tematizováno riziko stigmatizace obce z důvodu většího rozsahu sociálního vyloučení v porovnání s jeho okolím.

Na příkladu exekucí ilustrováno, je měřen (1) absolutní počet osob v exekuci v dané obci, (2) podíl osob v exekuci na celkové populaci v dané obci, (3) poměr mezi podílem osob v exekuci na celkové populaci v dané obci vůči součtu podílu osob v exekuci na celkové populaci v příslušném kraji dané obce a podílu osob v exekuci na celkové populaci v republice, přičemž součet podílů je z důvodu vážení dělen dvěma. Lokalizační kvocient tedy indikuje, nakolik se situace v dané obci liší od svého kontextu (zohledňující průměrnou situaci v kraji a republice).

Aby bylo možno sadu všech indikátorů v jednotlivých perspektivách vyhodnotit zjednodušeným způsobem, pro každý indikátor a každou jeho perspektivu byly stanoveny dvě prahové hranice – viz Tabulka 1. V případě absolutního počtu se hranice stanovují s ohledem na přítomnost dostatečně početné cílové skupiny pro realizaci místních politik sociálního začleňování. Výše prahu u jednotlivých indikátorů odrážejí, zda se ten který indikátor vztahuje k jednotlivci (např. v případě exekuce) nebo k domácnostem, včetně vícečlenných domácností (příspěvek na bydlení a na živobytí). Dále se do jeho stanovení promítá obvyklá náročnost intervence pro řešení dílčího problému (intervence dluhového poradenství směřující k podání insolvenčního návrhu vs. dlouhodobá podpora návratu na trh práce v systémech prostupného zaměstnávání). U relativního podílu se první hranice zpravidla pohybuje mírně nad celorepublikovým průměrem bazálního roku 2018, druhý práh se pak pohybuje nad

celorepublikovým průměrem bazálního roku 2018 s přičtením jedné směrodatné odchylky. Stanovení hranic u lokalizačního kvocientu pak sleduje logiku násobku průměrného zatížení v tom kterém indikátoru v republice, resp. kraji.

Tabulka 1 – Prahové hodnoty pro jednotlivé indikátory a jejich tři perspektivy

	absolutní počet		relativní podíl		LQ	
	1. práh	2. práh	1. práh	2. práh	1. práh	2. práh
osoby v exekuci	100	200	12	18	1,8	2,5
příspěvky na bydlení	40	80	2,1	3	1,8	2,5
příspěvky na živobytí	30	60	0,9	1,7	1,8	2,5
dlouhodobě nezaměstnaní	40	80	1,4	2,5	1,8	2,5
předčasné odchody	6	12	5	12	1,8	2,5

Zdroj: vlastní zpracování

Obci je za překročení každého prahu udělen jeden bod. Za každý indikátor tak může obec obdržet od nuly do šesti bodů. Obdržení nula bodů znamená, že v daném indikátoru obec zatížena není (případně v komparaci s ostatními obcemi jen velmi málo), v případě obdržení šesti bodů to znamená, že v daném indikátoru je obec zatížena velmi.

Pro vyhodnocení celkového rozsahu sociálního vyloučení byl sestrojen tzv. **index sociálního vyloučení**. Hodnota (sumačního) indexu sociálního vyloučení je výsledkem prostého součtu bodů v té které obci za všechny indikátory. **Rozsah hodnot se proto pohybuje v rozmezí 0 až 30 bodů**, kdy 30 bodů indikuje maximální rozsah sociálního vyloučení v obci (obec překročila všechny prahové hodnoty ve všech indikátorech) a 0 naopak indikuje minimální rozsah sociálního vyloučení (obec nepřekročila ani jednu prahovou hodnotu).¹

¹ Více o výpočetním modelu indexu sociálního vyloučení viz (Lang & Matoušek, 2020).

4 Souhrnné výsledky

4.1 Celkový rozsah sociálního vyloučení v Olomouckém kraji

Celkový rozsah sociálního vyloučení je vyjádřený prostřednictvím indexu sociálního vyloučení a jeho 30bodové škály. Index na úrovni obce tedy může nabývat hodnoty 0 (nejnižší nebo žádné zatížení sociálním vyloučením) až 30 (velké zatížení sociálním vyloučením). Z důvodu přehlednosti používáme v této sekci prezentaci hodnot indexu ve čtyřech kategoriích: 0 až 1 bod, 2 až 7 bodů, 8 až 11 bodů a 12 až 30 bodů.

Celková situace obcí ČR v roce 2021 byla následující: 3608 obcí obdrželo 0 až 1 bod, 2200 obcí 2 až 7 bodů, 275 obcí 8 až 11 bodů a 175 obcí 12 až 30 bodů. Z hlediska celkového počtu obcí v ČR skórovalo 57,7 % obcí v kategorii 0 až 1 bod, 35,2 % obcí v kategorii 2 až 7 bodů, 4,4 % obcí v kategorii 8 až 11 bodů a 2,8 % obcí v kategorii 12 až 30 bodů.

Při zaměření se na obce OLK, jichž je celkem 402, 228 obcí obdrželo 0 až 1 bod, 131 obcí 2 až 7 bodů, 24 obcí 8 až 11 bodů a 19 obcí 12 až 30 bodů. Rozdíl podílu obcí dle kategorií indexu OLK vůči celkovému stavu v ČR ukazuje, že zatížení OLK bylo – nahlíženo touto perspektivou – vyšší: obce s 8 a více body tvořily v případě OLK 10,7 % ze všech obcí, zatímco v případě ČR 7,2 % ze všech obcí. Více viz Tabulka 2.

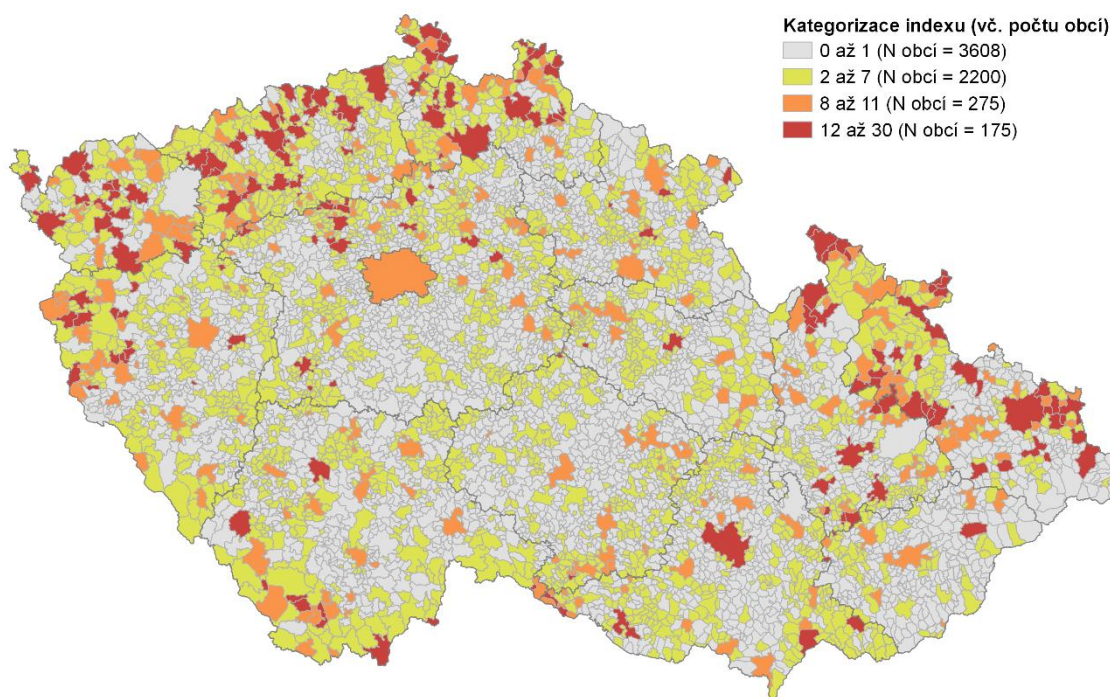
Tabulka 2 – Index sociálního vyloučení v r. 2021

Bodové rozpětí	Počet obcí - OLK	% podíl obcí - OLK	Počet obcí - ČR	% podíl obcí - ČR
0 až 1	228	56,7	3608	57,7
2 až 7	131	32,6	2200	35,2
8 až 11	24	6	275	4,4
12 až 30	19	4,7	175	2,8
CELKEM	402	100	6258	100

Zdroj: vlastní zpracování

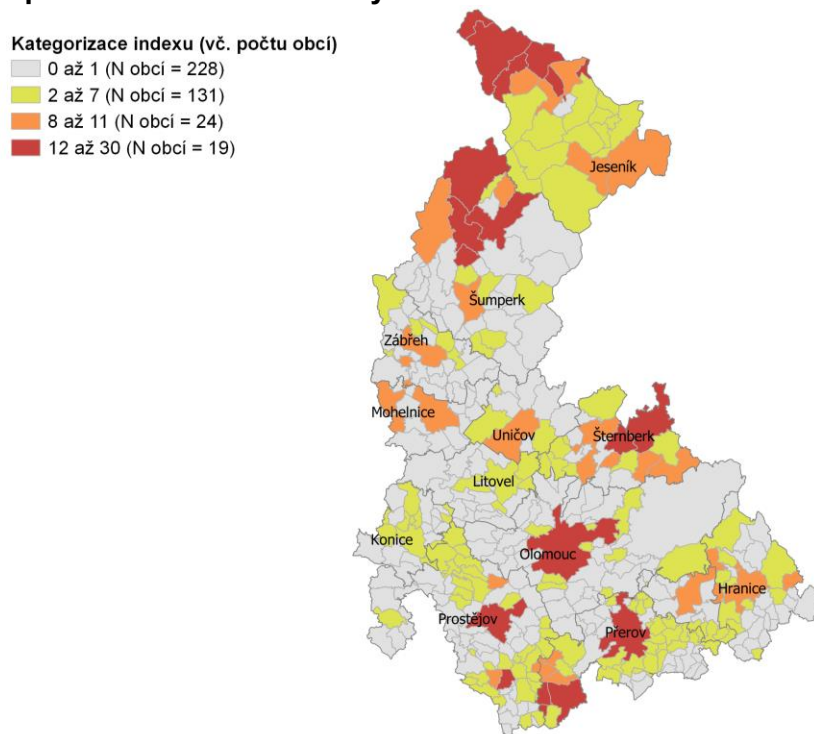
Kartografickou vizualizaci počtů obcí ve zvolených kategoriích indexu nabízejí Mapa 1 a Mapa 2. Podrobnější analýzy k hodnotám indexu v roce 2021 jsou pak dostupné v souhrnné výzkumné zprávě za celou ČR (MMR, 2022).

Mapa 1 – Index sociálního vyloučení – obce ČR v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 2 – Index sociálního vyloučení – obce OLK v r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Pro srovnání situace OLK s dalšími kraji slouží Tabulka 3, která obsahuje počty obcí v jednotlivých kategoriích indexu. Nejvyšší počet obcí v kategorii 8 a více bodů byl v MSK (59 obcí), ULK (58 obcí) a STC (57 obcí); v OLK bylo těchto obcí 43.

Tabulka 3 – Index sociálního vyloučení – počty obcí v krajích v r. 2021

Kraj	N obcí 0 až 1	N obcí 2 až 7	N obcí 8 až 11	N obcí 12 až 30	CELKEM N obcí
JHC	350	240	25	9	624
JHM	383	264	20	6	673
KHK	284	144	16	4	448
KVK	43	57	16	18	134
LBK	100	84	15	16	215
MSK	159	82	29	30	300
OLK	228	131	24	19	402
PAK	287	151	11	2	451
PHA			1		1
PLK	262	197	27	15	501
STC	695	392	38	19	1144
ULK	113	183	26	32	354
VYS	459	224	19	2	704
ZLK	245	51	8	3	307
ČR	3608	2200	275	175	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Na počty obcí OLK, ve zvolených kategoriích indexu, je možné se podívat i optikou jeho SO ORP – viz Tabulka 4. Nejvíce obcí v kategorii 8 a více bodů bylo v SO ORP Jeseník (11 obcí) a Přerov a Šumperk (shodně po 7 obcích). Naopak SO ORP Konice a Litovel neměly na svém území žádnou takovou obec.

Tabulka 4 – Index sociálního vyloučení – počty obcí OLK v r. 2021

SO ORP	N obcí 0 až 1	N obcí 2 až 7	N obcí 8 až 11	N obcí 12 až 30	CELKEM N obcí
Hranice	20	10	2		32
Jeseník	1	12	5	6	24
Konice	13	8			21
Lipník nad Bečvou	8	5	1		14
Litovel	16	4			20
Mohelnice	12		2		14
Olomouc	36	9		1	46
Prostějov	40	31	3	2	76
Přerov	24	28	3	4	59
Šternberk	8	9	3	2	22
Šumperk	23	6	3	4	36
Uničov	6	3	1		10
Zábřeh	21	6	1		28
OLK	228	131	24	19	402
ČR	3608	2200	275	175	6258

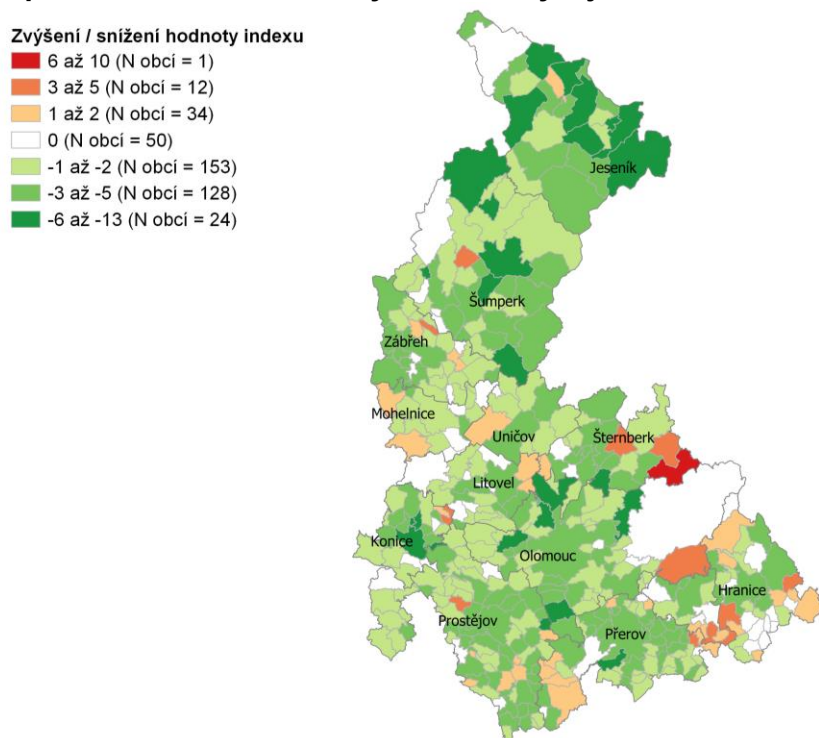
Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Vývoj sociálního vyloučení v Olomouckém kraji

Jelikož byl index sociálního vyloučení vypočítán pro šest po sobě jdoucích let, je možné popsat vývoj a povahu sociálního vyloučení. Nejjednodušší možný způsob zhodnocení vývoje představuje porovnání situace obcí v roce 2016 a 2021, konkrétně zhodnocení toho, zda v roce 2021 obdržela ta která obec více, stejně či méně bodů na škále indexu sociálního vyloučení – takové kartografické zpracování nabízí Mapa 3. Jestliže v OLK u 305 obcí došlo ke zlepšení situace (zelené pásma), zhoršení situace (červené pásma) bylo evidováno v 47 obcích; u 50 obcí naopak nebyla zaznamenána v celkovém skóre indexu žádná změna (bílou barvou prokreslené obce).

Jak už bylo řečeno, 8 a více bodů obdrželo v roce 2021 v OLK 43 obcí, v roce 2016 to bylo 64 obcí, celkově lze tedy zhodnotit vývoj v OLK za pozitivní a odpovídající celkovému vývoji v Česku (viz Mapa 4), kdy bylo v roce 2021 v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů) evidováno 450 obcí, zatímco v roce 2021 785 obcí. Celorepublikově se totiž za sledovanou dobu snížil počet osob v exekuci (-178 tis.), vyplatilo se méně příspěvků na bydlení (-76 tis.) a stejně tak příspěvků na živobytí (-60 tis.), bylo evidováno méně uchazečů o zaměstnání na ÚP déle než 6 měsíců (-72 tis.) a částečně taktéž poklesl počet předčasných odchodů (-400).²

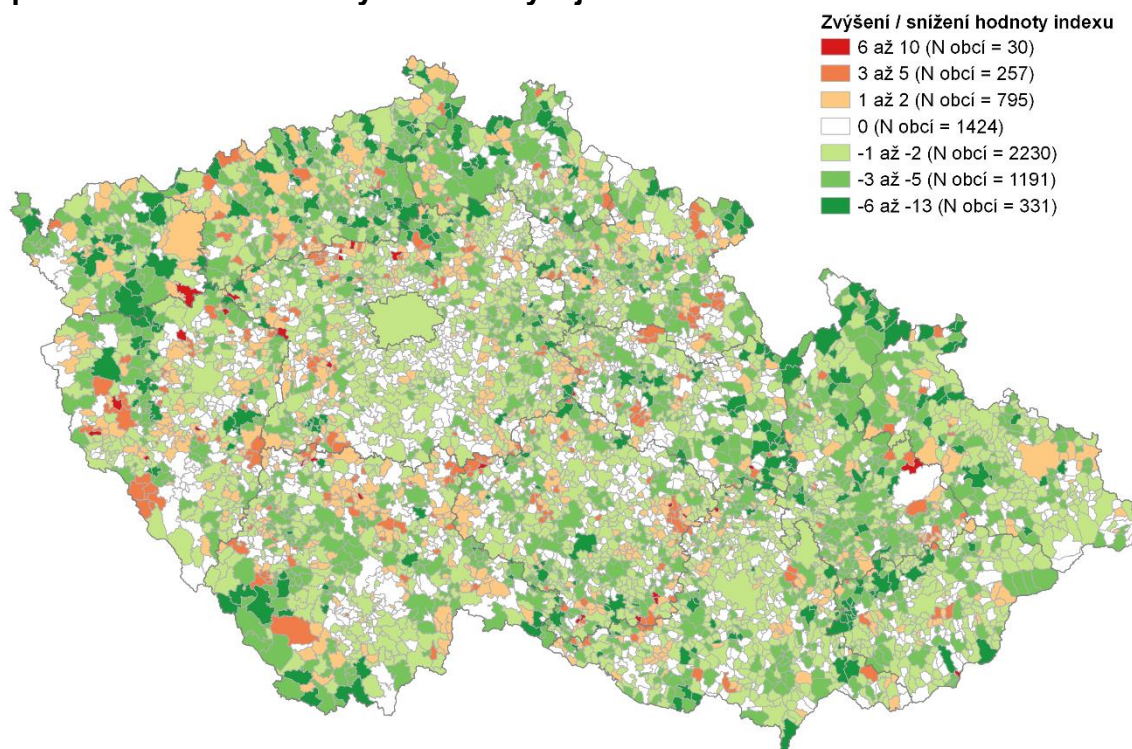
Mapa 3 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích OLK od r. 2016 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

² Porovnávána byla tato data: osoby v exekuci byly k 31. 12. 2016 a k 31. 12. 2021, vyplacené příspěvky na bydlení/živobytí v průměrném měsíci roku 2016 a 2021, nezaměstnanost v prosinci 2016 a 2021 a předčasné odchody ve školním roce 2015/16 a 2020/21.

Mapa 4 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2016 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

Více analytických informací k vývoji sociálního vyloučení v Česku, včetně popisu a diskuse systémových a strukturálních důvodů vedoucích ke zlepšení situace, je dostupných v podrobné komparativní zprávě. (MMR, 2022) Je ovšem potřeba i na tomto místě zdůraznit, že navzdory popsanému relativně pozitivnímu vývoji ovšem není možné upozadit, že v OLK bylo v roce stále 43 obcí, které se v roce 2021 nacházely v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů), a že mnoho dalších obcí je kupříkladu nadprůměrně zatíženo v jedné dimenzi indexu.

5 Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení v Olomouckém kraji

Jestliže škála indexu nabývá hodnot 0 až 30, každá z jeho pěti dimenzí (osoby v exekuci, PnB, PnŽ, dlouhodobě nezaměstnaní a předčasné odchody) je v indexu zastoupena pětinou bodů. Jinak řečeno, každá z pěti dimenzí může nabývat u té které obce hodnot 0 až 6 bodů. Obsahem níže uvedených podkapitol je vyhodnocení jednotlivých dimenzí v obcích OLK z hlediska bodového skóre a dále vyhodnocení dimenzí v SO ORP z hlediska podílů a absolutních počtů.

5.1 Osoby v exekuci

V dimenzi „osoby v exekuci“ obdrželo 0 bodů 334 obcí OLK, 1 až 2 body 54 obcí, 3 až 4 body 13 obcí a 5 až 6 bodů 1 obec – viz Tabulka 5. Kartografické zpracování nabízí Mapa 5.

Tabulka 5 – Počty obcí v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021

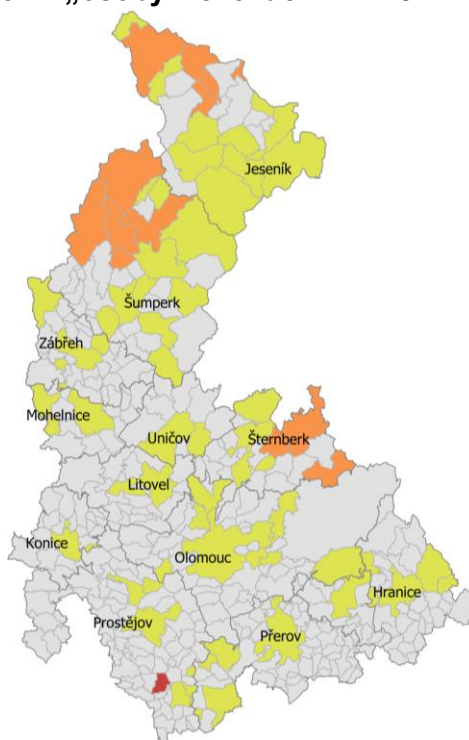
	Osoby v exekuci – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
OLK	334	54	13	1	402
ČR	5259	809	170	20	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 5 – Obce OLK v dimenzi „osoby v exekuci“ v r. 2021

Kategorizace bodů (vč. počtu obcí)

- 0 (N obcí = 334)
- 1 až 2 (N obcí = 54)
- 3 až 4 (N obcí = 13)
- 5 až 6 (N obcí = 1)

Zdroj: vlastní zpracování

Dle jednotlivých SO ORP OLK byl k 31. 12. 2021 nejvyšší počet osob v exekuci v SO ORP Olomouc (8740), Prostějov (5320) a Přerov (4899); naopak nejnižší počet těchto osob byl v SO ORP Konice (480), Mohelnice (706) a Lipník nad Bečvou (802). Celkově v OLK pak bylo 35156 osob v exekuci. Nejvyšší podíl osob v exekucích vykazovaly SO ORP Jeseník (10,4 %), Šternberk (8,2 %) a Šumperk a Přerov (shodně 7,4 %); naopak nejnižší podíl byl zaznamenán v SO ORP Mohelnice (4,6 %), Litovel (4,7 %) a Zábřeh (5,2 %). Celkový podíl osob v exekuci byl v OLK 6,7 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 6.

Tabulka 6 – Podíl a počet osob v exekuci ve SO ORP (k 31. 12. 2021)

SO ORP	Počet osob v exekuci	% podíl osob v exekuci (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Hranice	1530	5,4
Jeseník	3293	10,4
Konice	480	5,3
Lipník nad Bečvou	802	6,3
Litovel	919	4,7
Mohelnice	706	4,6
Olomouc	8740	6,4
Prostějov	5320	6,5
Přerov	4899	7,4
Šternberk	1632	8,2
Šumperk	4210	7,4
Uničov	1199	6,4
Zábřeh	1426	5,2
OLK	35156	6,7
ČR	653910	7,4

Zdroj: vlastní zpracování

5.2 Příspěvky na bydlení

V dimenzi „PnB“ obdrželo 0 bodů 350 obcí OLK, 1 až 2 body 35 obcí, 3 až 4 body 12 obcí a 5 až 6 bodů 5 obcí – viz Tabulka 7. Kartografické zpracování nabízí Mapa 6.

Tabulka 7 – Počty obcí v dimenzi „PnB“ v r. 2021

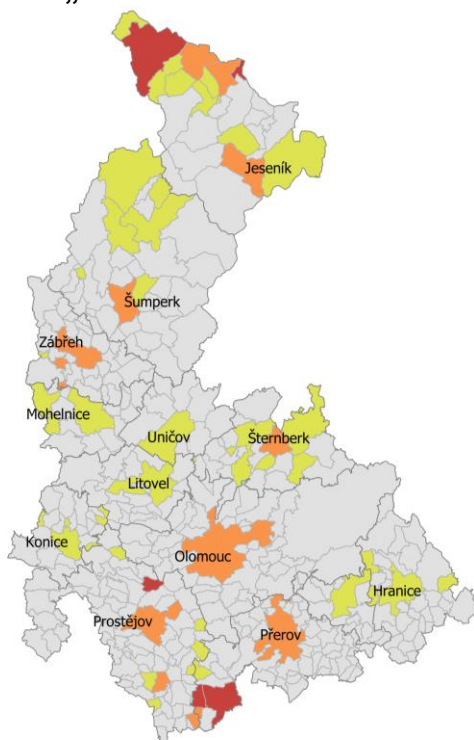
	PnB – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
OLK	350	35	12	5	402
ČR	5732	368	134	24	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 6 – Obce OLK v dimenzi „PnB“ v r. 2021

Kategorizace bodů (vč. počtu obcí)

- 0 (N obcí = 350)
- 1 až 2 (N obcí = 35)
- 3 až 4 (N obcí = 12)
- 5 až 6 (N obcí = 5)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce vyplacených PnB v průměrném měsíci roku 2021 směřovalo do SO ORP Olomouc (2050), Prostějov (1486) a Přerov (1199); naopak nejméně těchto dávek bylo vyplaceno v SO ORP Konice (104), Lipník nad Bečvou (118) a Mohelnice (136). Celkově v OLK bylo vyplaceno 8064 PnB. Příjemci dávky PnB byli z hlediska podílu nejvíce zastoupeni v SO ORP Jeseník (2,4 %), Prostějov a Přerov (shodně 1,8 %); na druhou stranu nejnižší podíl příjemců byl v SO ORP Mohelnice, Hranice, Lipník nad Bečvou, Litovel (shodně 0,9 %). Celkový podíl příjemců PnB v OLK činil 1,5 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 8.

Tabulka 8 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

SO ORP	Počet PnB	% podíl příjemců PnB (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Hranice	256	0,9
Jeseník	761	2,4
Konice	104	1,2
Lipník nad Bečvou	118	0,9
Litovel	186	0,9
Mohelnice	136	0,9
Olomouc	2050	1,5
Prostějov	1486	1,8
Přerov	1199	1,8
Šternberk	335	1,7
Šumperk	848	1,5
Uničov	182	1,0
Zábřeh	403	1,5
OLK	8064	1,5
ČR	145813	1,7

Zdroj: vlastní zpracování

5.3 Příspěvky na živobytí

V dimenzi „PnŽ“ obdrželo 0 bodů 322 obcí OLK, 1 až 2 body 45 obcí, 3 až 4 body 28 obcí a 5 až 6 bodů 7 obcí – viz Tabulka 9. Kartografické zpracování nabízí Mapa 7.

Tabulka 9 – Počty obcí v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021

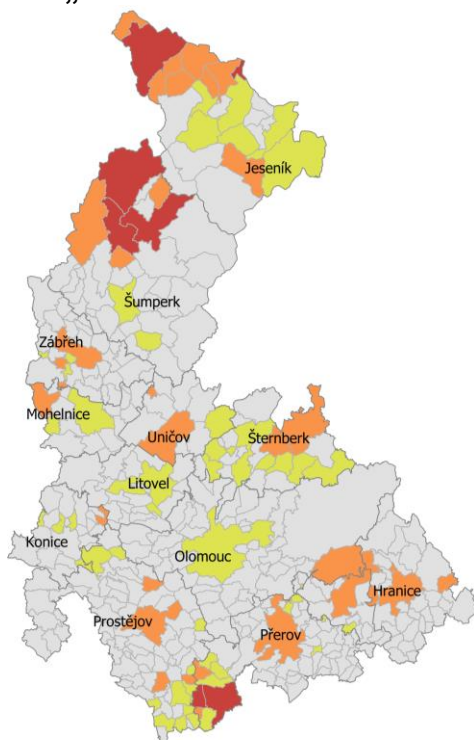
	PnŽ – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
OLK	322	45	28	7	402
ČR	5406	571	236	45	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 7 – Obce OLK v dimenzi „PnŽ“ v r. 2021

Kategorizace bodů (vč. počtu obcí)

- 0 (N obcí = 322)
- 1 až 2 (N obcí = 45)
- 3 až 4 (N obcí = 28)
- 5 až 6 (N obcí = 7)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyšší počet vyplacených PnŽ v průměrném měsíci roku byl v SO ORP Olomouc (812), Přerov (789) a Prostějov (707); naopak nejméně dávek směřovalo do SO ORP Konice (49), Mohelnice (91) a Lipník nad Bečvou (97). Celkově v OLK bylo vyplaceno 4229 PnŽ. Podíl příjemců dávky PnŽ byl nejvyšší v SO ORP Jeseník (1,39 %), Přerov (1,19 %) a Šternberk (0,92 %); naopak nejnižší podíl příjemců byl v SO ORP Litovel (0,50 %) a Konice (0,55 %). Celkový podíl příjemců PnŽ v OLK dosáhl výše 0,81 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 10.

Tabulka 10 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

SO ORP	Počet PnŽ	% podíl příjemců PnŽ (přepočet na obyvatelstvo 15+ let)
Hranice	174	0,61
Jeseník	440	1,39
Konice	49	0,55
Lipník nad Bečvou	97	0,77
Litovel	98	0,50
Mohelnice	91	0,59
Olomouc	812	0,59
Prostějov	707	0,87
Přerov	789	1,19
Šternberk	183	0,92
Šumperk	463	0,81
Uničov	133	0,71
Zábřeh	192	0,70
OLK	4229	0,81
ČR	65094	0,74

Zdroj: vlastní zpracování

5.4 Uchazeči o zaměstnání v evidenci déle než 6 měsíců

V dimenzi „UoZ evidovaní déle než 6 měsíců“ obdrželo 0 bodů 223 obcí OLK, 1 až 2 body 140 obcí, 3 až 4 body 36 obcí a 5 až 6 bodů 3 obce – viz Tabulka 11. Kartografické zpracování nabízí Mapa 8.

Tabulka 11 – Počty obcí v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021

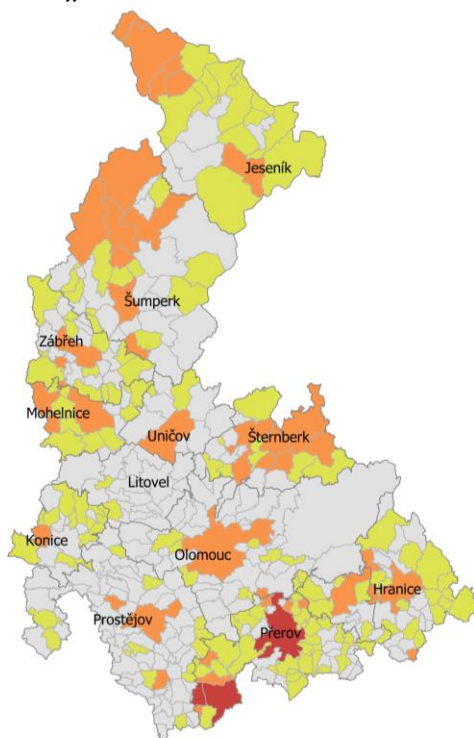
	UoZ 6+ – bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
OLK	223	140	36	3	402
ČR	3468	2145	611	34	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 8 – Obce OLK v dimenzi „UoZ evidovaní 6+ měsíců“ v r. 2021

Kategorizace bodů (vč. počtu obcí)

- 0 (N obcí = 223)
- 1 až 2 (N obcí = 140)
- 3 až 4 (N obcí = 36)
- 5 až 6 (N obcí = 3)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvyšší počty UoZ evidovaných déle než 6 měsíců byly v prosinci roku 2021 indikovány v SO ORP Přerov (1403), Olomouc (1349) a Prostějov (721); na druhou stranu, nejnižší počet těchto UoZ byl v SO ORP Litovel (86), Konice (108) a Lipník nad Bečvou (176). Celkově bylo v OLK vedeno těchto dlouhodobě nezaměstnaných 6466. UoZ evidovaní déle než 6 měsíců byli z hlediska podílu nejvíce zastoupeni v SO ORP Přerov (2,9 %), Mohelnice (2,5 %) a Jeseník (2 %); nejnižší podíl byl pak zaznamenán v SO ORP Litovel (0,6 %), Prostějov (1,2 %) a Olomouc (1,3 %). Celkový podíl těchto UoZ byl v OLK 1,7 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 12.

Tabulka 12 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021)

SO ORP	Počet UoZ 6+	% podíl UoZ 6+ (přepočet na obyvatelstvo 15-64 let)
Hranice	376	1,8
Jeseník	464	2,0
Konice	108	1,7
Lipník nad Bečvou	176	1,8
Litovel	86	0,6
Mohelnice	293	2,5
Olomouc	1349	1,3
Prostějov	721	1,2
Přerov	1403	2,9
Šternberk	279	1,9
Šumperk	705	1,7
Uničov	211	1,5
Zábřeh	295	1,4
OLK	6466	1,7
ČR	127640	1,9

Zdroj: vlastní zpracování

5.5 Předčasné odchody ze vzdělávání

V dimenzi „předčasné odchody“ obdrželo 0 bodů 285 obcí OLK, 1 až 2 body 65 obcí, 3 až 4 body 42 obcí a 5 až 6 bodů 10 obcí – viz Tabulka 13. Kartografické zpracování nabízí Mapa 9.

Tabulka 13 – Počty obcí v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021

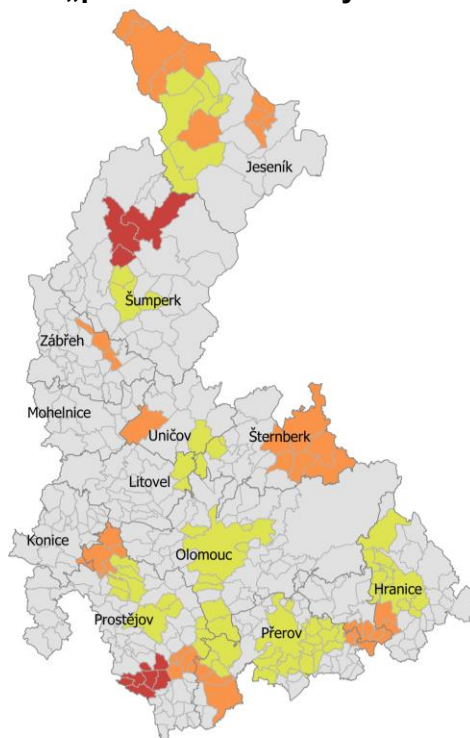
	Předčasné odchody - bodové rozpětí				CELKEM N obcí
	0	1 až 2	3 až 4	5 až 6	
OLK	285	65	42	10	402
ČR	4435	978	771	74	6258

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 9 – Obce OLK v dimenzi „předčasné odchody“ v r. 2021

Kategorizace bodů (vč. počtu obcí)

- 0 (N obcí = 285)
- 1 až 2 (N obcí = 65)
- 3 až 4 (N obcí = 42)
- 5 až 6 (N obcí = 10)

Zdroj: vlastní zpracování

Nejvíce předčasných odchodů bylo ve školním roce 2020/21 zaznamenáno v SO ORP Prostějov (29), Olomouc (26), Přerov (22); naopak nejméně k předčasným odchodům docházelo v SO ORP Konice (0), Litovel, Uničov, Mohelnice (shodně po 3). V celkovém součtu se všechny předčasné odchody v OLK týkaly 148 žáků a žaček. Podíl předčasných odchodů byl jako nejvyšší indikován v SO ORP Jeseník (4,1 %) a Lipník nad Bečvou (3,9 %); naopak nejnižší byl tento podíl v SO ORP Konice, kde nedošlo k žádnému předčasnému odchodu, a dále v SO ORP Litovel (1,4 %) a Mohelnice (1,6 %). Celkový podíl odchodů byl v OLK 2,8 %. Bližší přehled nabízí Tabulka 14.

Tabulka 14 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)

SO ORP	Celkový počet žáků, kteří ukončili povinnou školní docházku	Počet předčasných odchodů ze ZŠ	% podíl předčasných odchodů ze ZŠ
Hranice	304	11	3,6
Jeseník	316	13	4,1
Konice	57	0	0,0
Lipník nad Bečvou	154	6	3,9
Litovel	216	3	1,4
Mohelnice	182	3	1,6
Olomouc	1392	26	1,9
Prostějov	824	29	3,5
Přerov	647	22	3,4
Šternberk	195	7	3,6
Šumperk	643	20	3,1
Uničov	172	3	1,7
Zábřeh	269	5	1,9
OLK	5371	148	2,8
ČR	91139	2997	3,3

Zdroj: vlastní zpracování

6 Shrnutí a závěr

Na území OLK se nachází 402 obcí, které tak tvoří cca 6 % všech obcí ČR. Prizmatem indexu sociálního vyloučení nahlédnuto, 228 obcí OLK (57 % obcí OLK) obdrželo **0 až 1 bod**, a lze je tak považovat za **obce sociálním vyloučením neohrožené**; 131 obcí (33 % obcí OLK) získalo **2 až 7 bodů**, a lze je proto z hlediska sociálního vyloučení považovat za **rizikové**. Pokud budeme považovat **hodnoty indexu 8 a vyšší** za ukazatel sociálním vyloučením **ohrožených** obcí, pak se jich na území OLK vyskytovalo 43 (11 % obcí OLK). Posledně jmenovaná kategorie obcí si rozhodně zaslouží z hlediska politik sociálního začleňování zvýšenou pozornost, byť i kategorie rizikových obcí by neměla zůstat upozaděna.

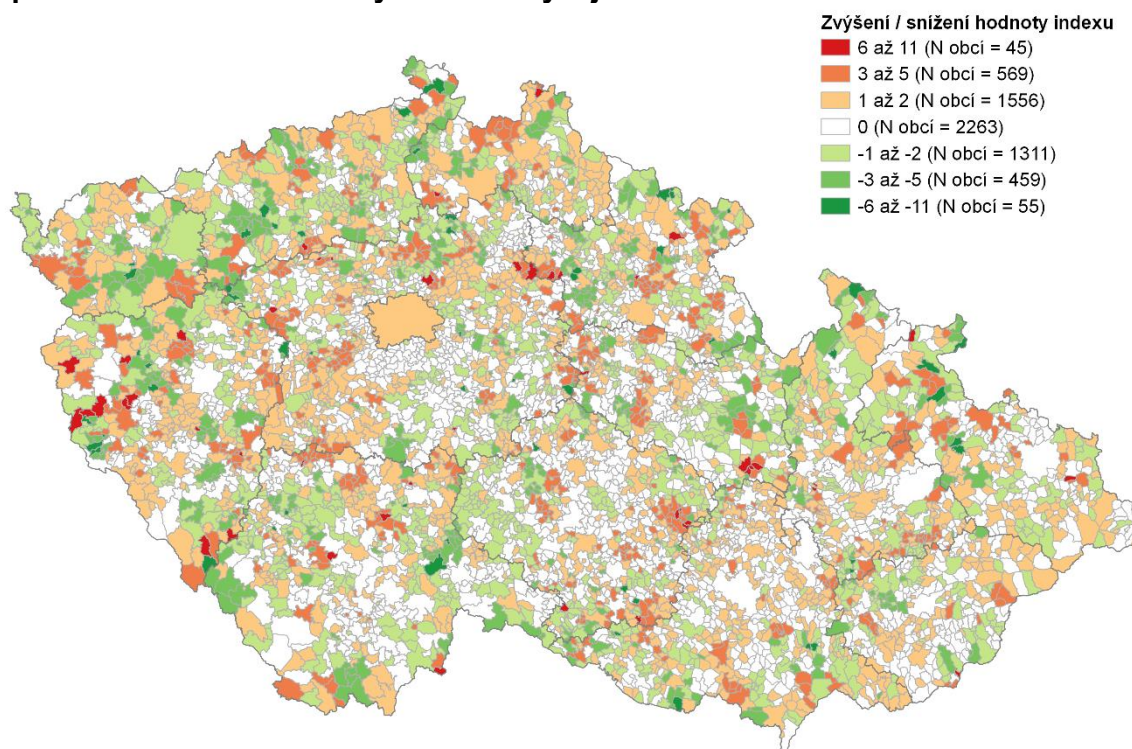
Sociálním vyloučením ohrožených obcí bylo nejvíce v SO ORP Jeseník (11 obcí). V případě SO ORP Konice a Litovel se pak nevyskytovala ani jedna obec ohrožená z hlediska sociálního vyloučení.

Na OLK se lze pro bližší detail podívat rovněž optikou dílčích dimenzí indexu sociálního vyloučení, kterých je pět (osoby v exekuci, příspěvky na bydlení, příspěvky na živobytí, nezaměstnaní déle než 6 měsíců a předčasné odchody ze ZŠ). Jestliže v každé dimenzi mohla obec obdržet nanejvýše 6 bodů, počet obcí, které obdržely v té které dimenzi více jak 3 body, je následující: za „osoby v exekuci“ obdrželo 3 a více bodů 14 obcí, za „PnB“ 17 obcí, za „PnŽ“ 35 obcí, za „UoZ 6+“ 39 obcí a za „předčasné odchody“ 52 obcí. Z hlediska celkového indexu sociálního vyloučení dvanáct nejzatíženějších obcí v OLK (nejvíce zatížená obec OLK obdržela 23 bodů, dvanáctá nejzatíženější obec 15 bodů) vykazovalo tento typ kumulace bodů napříč dílčími dimenzemi: 3 a více bodů obdrželo v dimenzi „osoby v exekuci“ 9 obcí, v dimenzi „PnB“ 5 obcí, v dimenzi „PnŽ“ všech 12 obcí, v dimenzi „UoZ 6+“ 10 obcí a v dimenzi „předčasné odchody“ 9 obcí.

Dílčí dimenze indexu sociálního vyloučení naznačují, že jednotlivé SO ORP a obce se odlišovaly také v tom, která dimenze sociálního vyloučení v nich byla více závažná. Například SO ORP Jeseník byl v podílu nezaměstnaných déle než 6 měsíců víceméně na krajském průměru, ovšem ve všech ostatních indikátorech podíly podstatně převyšovaly krajský i celorepublikový průměr. Vedle územního zacílení aktivit na řešení sociálního vyloučení bude tedy vhodné podle místní situace modifikovat také jejich obsahové zacílení.

Jak již bylo konstatováno, 8 a více bodů (kategorie ohrožených obcí) obdrželo v roce 2021 v OLK 43 obcí, v roce 2016 to bylo 64 obcí, celkově lze tedy zhodnotit vývoj v OLK za pozitivní a odpovídající celkovému vývoji v Česku, kdy bylo v roce 2021 v kategorii ohrožených obcí (8 a více bodů) evidováno 450 obcí, zatímco v roce 2021 785 obcí. Je ovšem třeba dodat, že relativně pozitivní vývoj je do značné míry nesen ekonomickou konjunkturou kulminující v roce 2019. Po roce 2019 byl sice kupříkladu evidován zřejmý pozitivní vývoj kupříkladu v dimenzi exekucí, nicméně došlo i k výrazným negativním jevům, mezi něž patří zejména nárůst dlouhodobé nezaměstnanosti – srv. Mapa 10 s Mapa 4 a více viz komplexní komparativní zpráva k indexu (MMR, 2022). Ačkoli nelze předjímat výsledky indexu sociálního vyloučení za rok 2022, je zcela evidentní, že výsledky budou odrážet nynější značně komplikovanou ekonomickou situaci domácností.

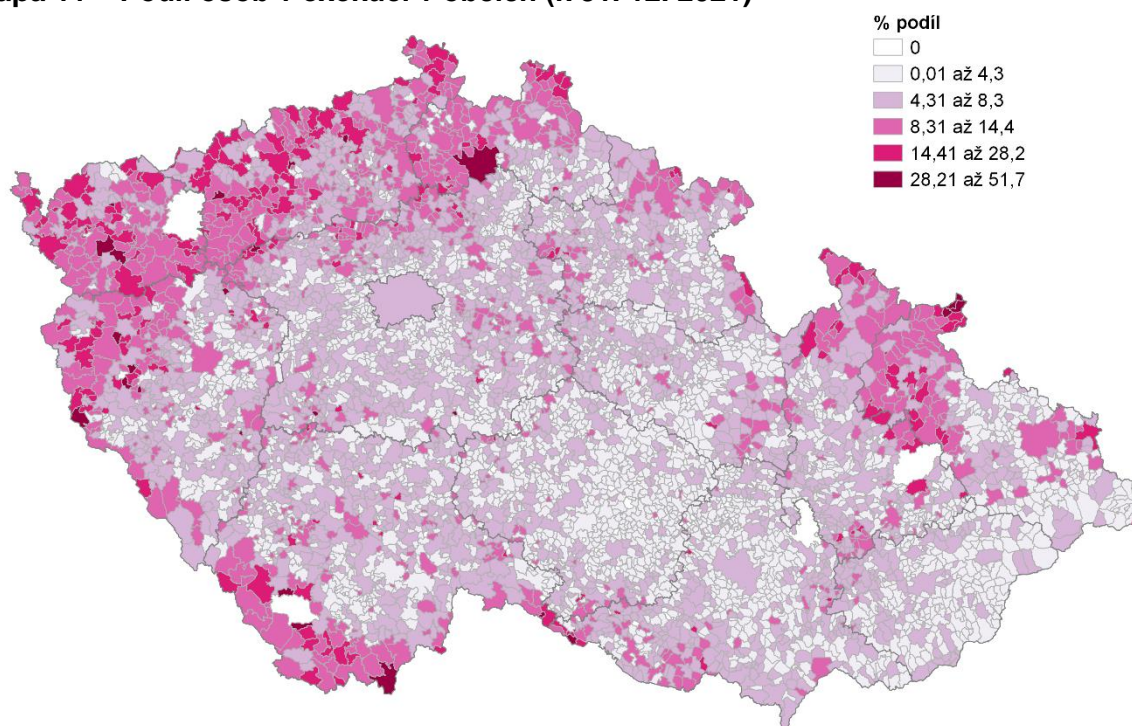
Mapa 10 – Index sociálního vyloučení – vývoj v obcích od r. 2019 do r. 2021

Zdroj: vlastní zpracování

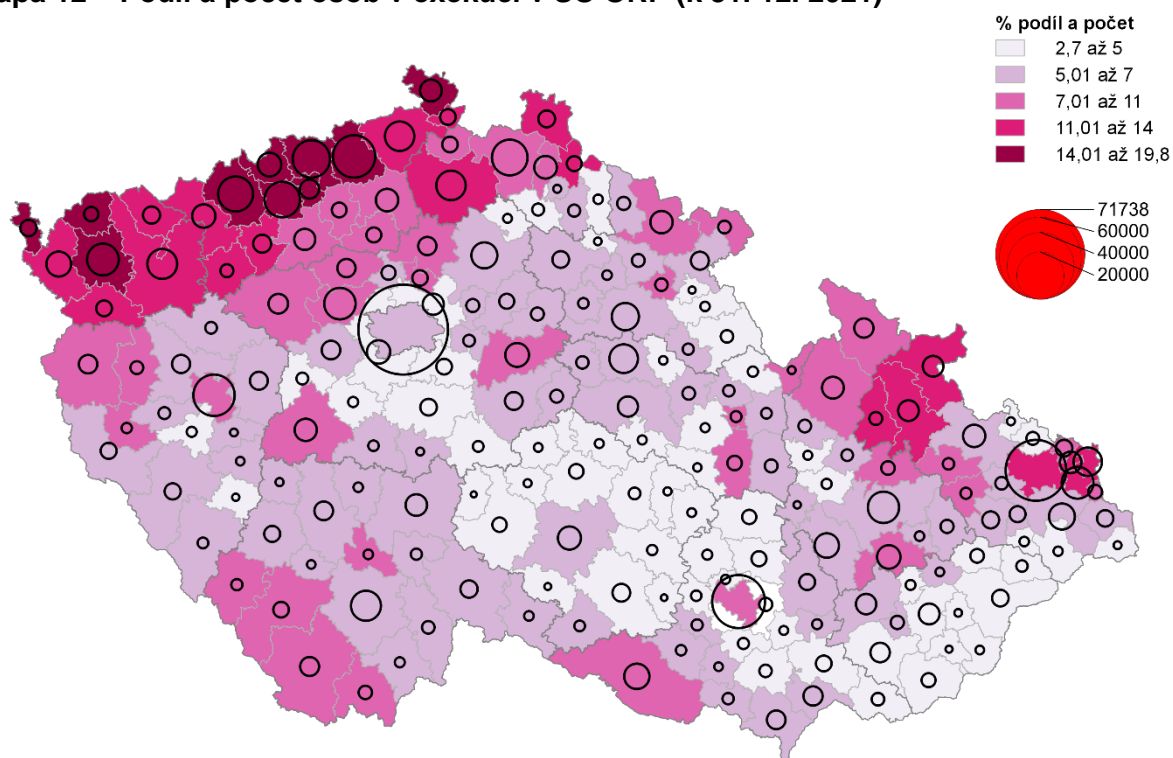
7 Přílohy

Mapa 11 – Podíl osob v exekuci v obcích (k 31. 12. 2021)

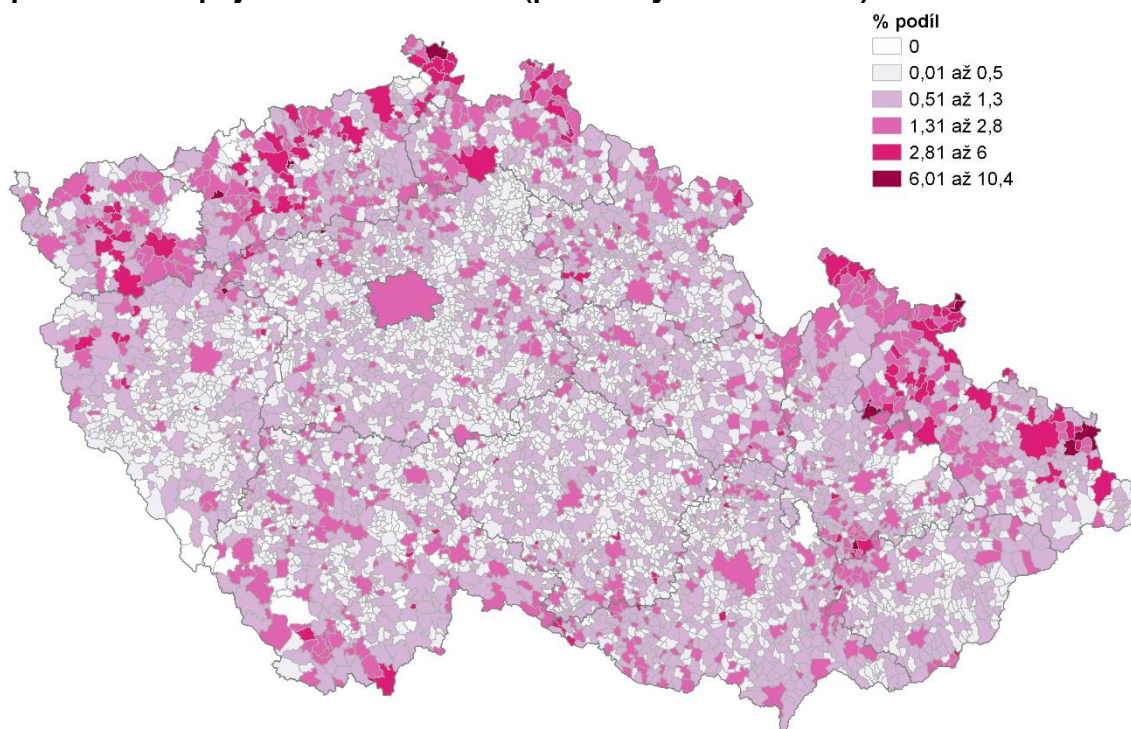
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 12 – Podíl a počet osob v exekuci v SO ORP (k 31. 12. 2021)

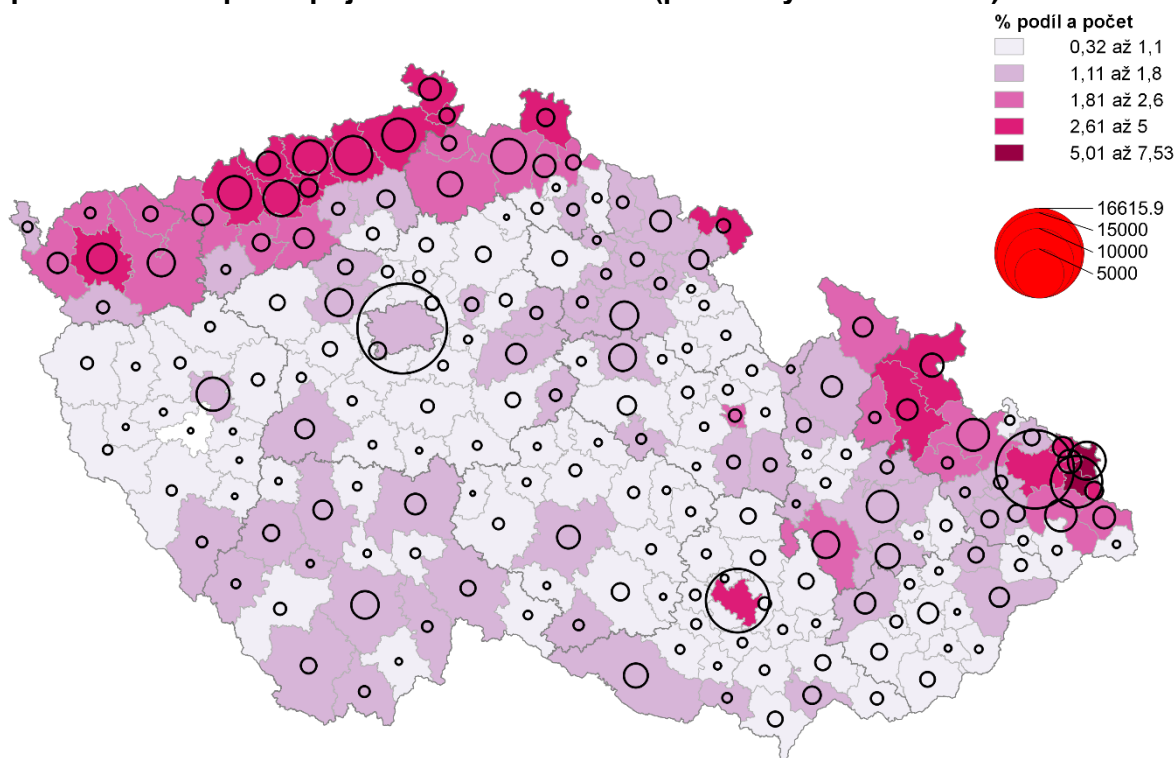
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 13 – Podíl příjemců PnB v obcích (průměrný měsíc r. 2021)

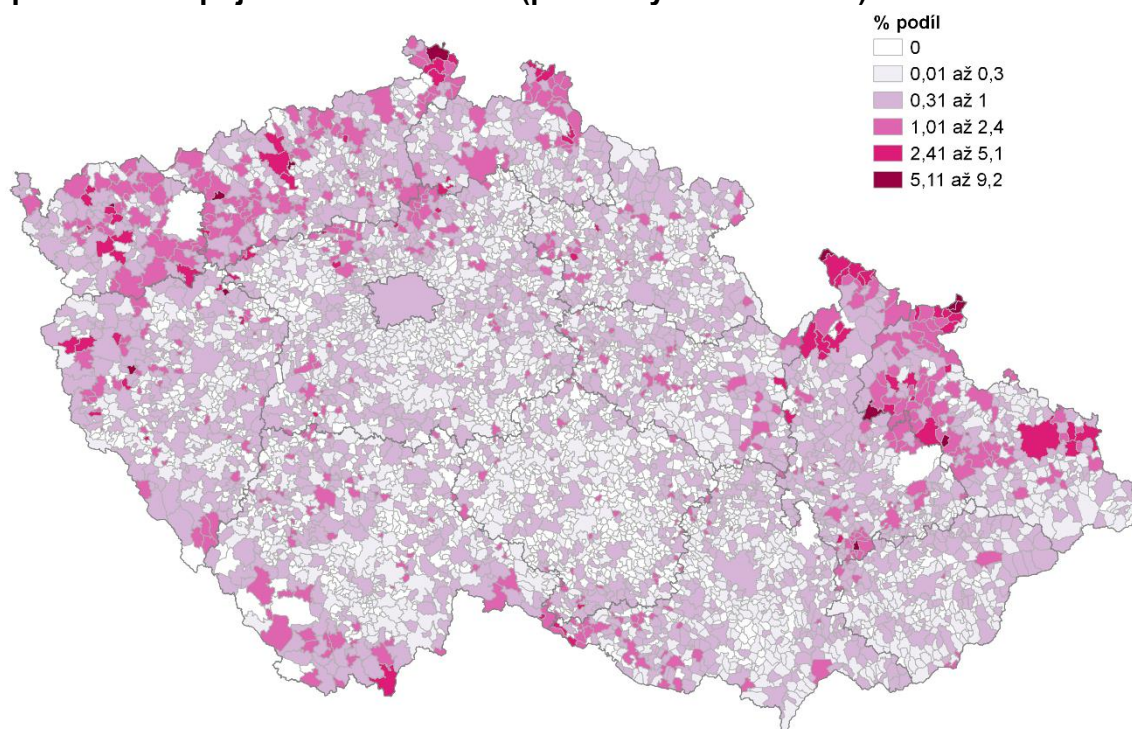
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 14 – Podíl a počet příjemců PnB v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

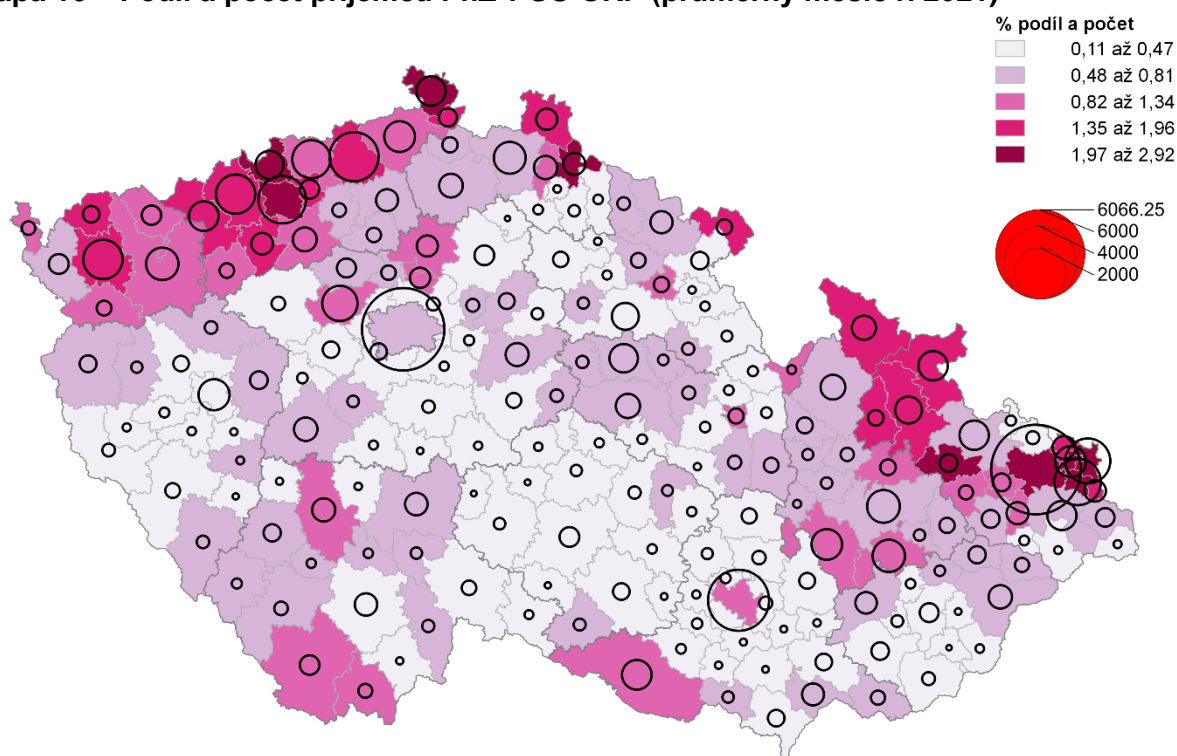
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 15 – Podíl příjemců PnŽ v obcích (průměrný měsíc r. 2021)

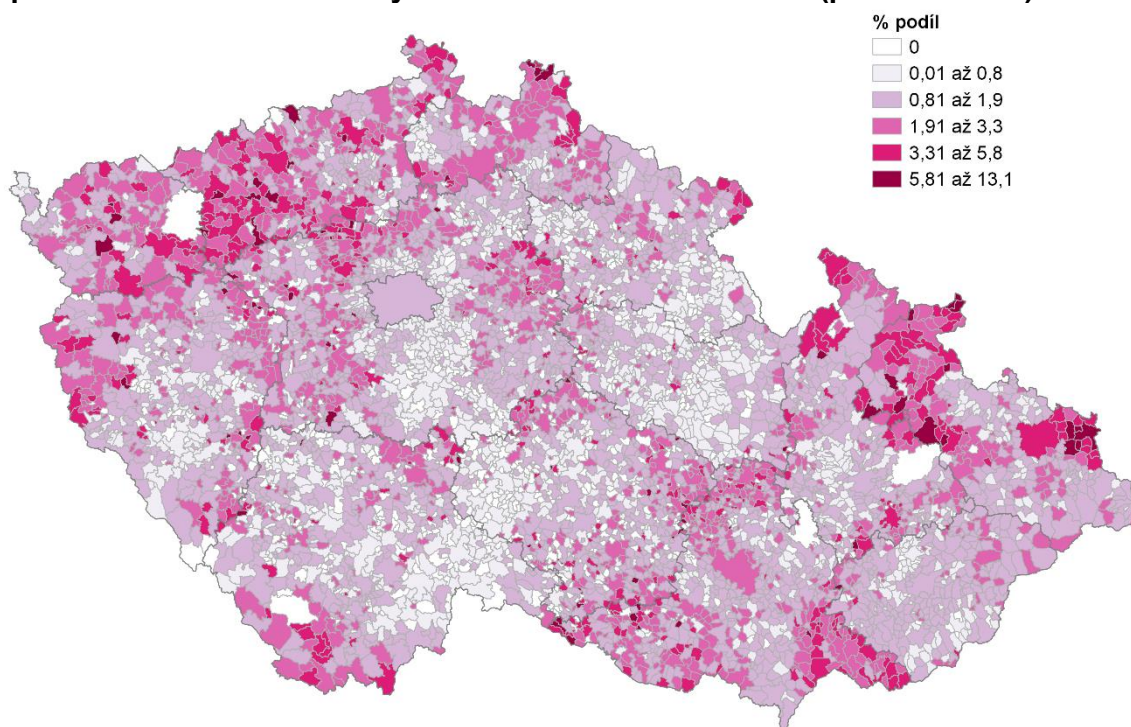
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 16 – Podíl a počet příjemců PnŽ v SO ORP (průměrný měsíc r. 2021)

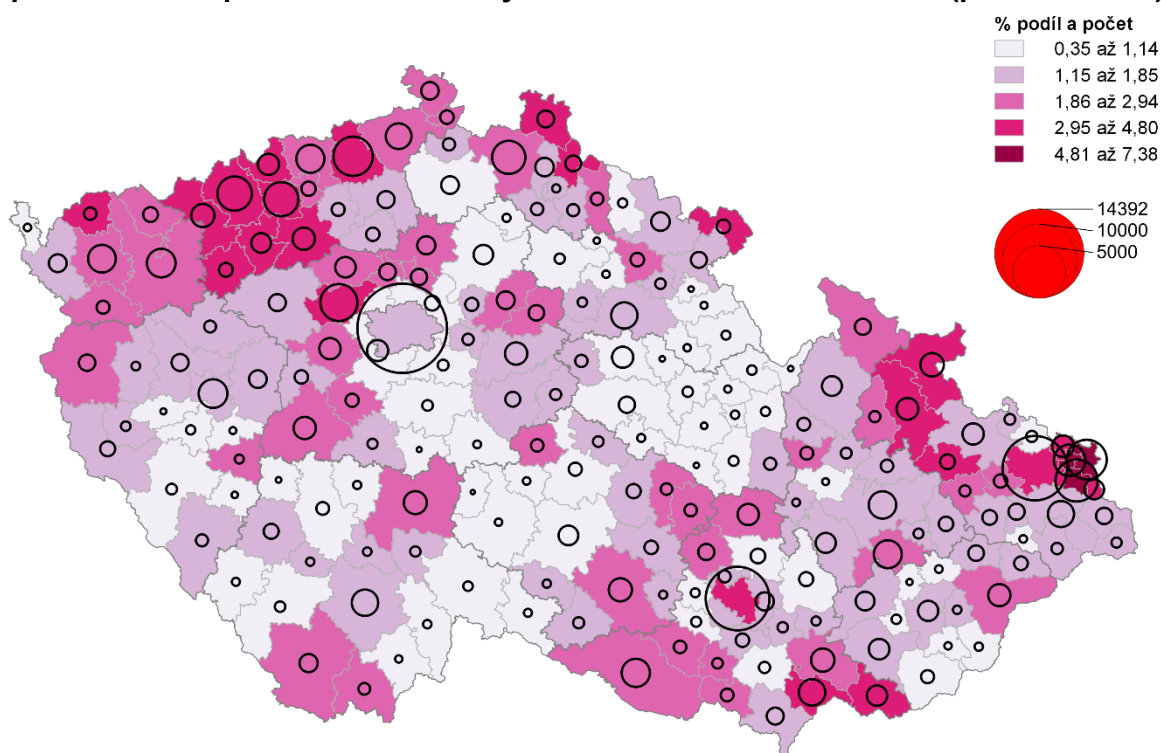
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 17 – Podíl UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v obcích (prosinec 2021)

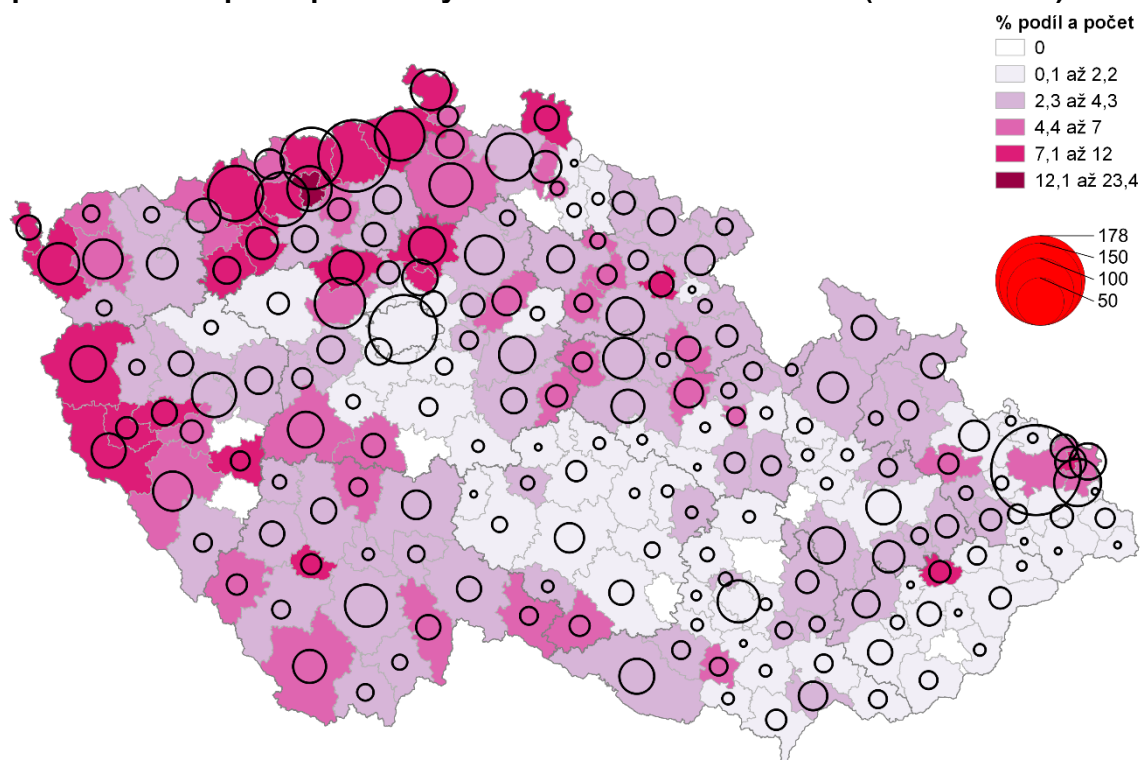
Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 18 – Podíl a počet UoZ evidovaných na ÚP 6+ měsíců v SO ORP (prosinec 2021)

Zdroj: vlastní zpracování

Mapa 19 – Podíl a počet předčasných odchodů ze ZŠ v SO ORP (šk. r. 2020/21)

Zdroj: vlastní zpracování

8 Bibliografie

Lang, P. & Matoušek, R. 2020. *Metodika pro posouzení sociálního vyloučení v území*.

Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/dokument/metodika-pro-posouzeni-miry-a-rozsahu-socialniho-vyloucení-v-uzemi/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2020. Strategie sociálního začleňování 2021–2030.

Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/225517/Strategie+soci%C3%A1ln%C3%ADho+za%C4%8Dle%C5%88ov%C3%A1n%C3%AD+2021-2030_roz%C5%A1%C3%AD%C5%99en%C3%AD.pdf

Ministerstvo pro místní rozvoj. 2020. *Index sociálního vyloučení: Dokumenty*. Dostupné z:

https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/index_socialniho_vyloucení_dokumenty/

Ministerstvo pro místní rozvoj. 2022. Index sociálního vyloučení. Dostupné z:

https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vyloucení/

Růžička, M. & Toušek, L. 2014. Sociální exkluze: její prostorové formy a měnící se podoby.

In J. Šubrt, et al., *Soudobá sociologie VI (Oblasti a specializace)* (s. 117–141). Praha: Karolinum.

Sirovátka, T., et al. 2013. *Indikátory strategie potlačování chudoby a sociálního vyloučení v České republice*. Brno: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

Sýkora, L., et al. 2015. *Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace*. Dostupné z:

https://migraceonline.cz/doc/metodika_identifikace_lokalit_segregace_dvoustrany.pdf

Trlifajová, L., et al. 2018. *Daně, dávky, exekuce – jak v současnosti funguje systém podpory a ochrany nízkopříjmových domácností*. Dostupné z:

<https://www.pracevobci.cz/upload/studies/5/SPOT-Dane-davky-exekuce.pdf>

Úřad vlády ČR. 2016. *Strategie boje proti sociálnímu vyloučení na období 2016–2020*.

Dostupné z:

https://www.dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/strategie_boje-proti-socialnimu-vyloucení-2016-2020.pdf